

Checklist 2 Programma van Toetsing en Afsluiting

Editie 2021 – 2022

Inleiding

Het Eindexamenbesluit VO bevat drie artikelen over het programma van toetsing en afsluiting (PTA): over de inhoud (31a), de vaststelling (31b) en de eventuele wijziging (31c). Het Eindexamenbesluit VO bepaalt in artikel 31b dat het bevoegd gezag het programma van toetsing en afsluiting vaststelt en voor 1 oktober aan de kandidaten en tevens aan de inspectie toezendt. Het Eindexamenbesluit VO bepaalt wat in ieder geval in het programma van toetsing en afsluiting opgenomen moet worden. In de onderstaande checklist zijn die zaken opgenomen die in ieder geval geregeld moeten worden, en zijn zaken opgenomen die in de praktijk door veel scholen als gewenst beschouwd worden.

Het PTA heeft twee functies. In de eerste plaats is het een document om kandidaten, ouders/verzorgers, docenten en directie te informeren over de inhoud, vorm, weging e.d. van het schoolexamen. Het PTA dient daarom voor kandidaten zo leesbaar en helder mogelijk te zijn. In de tweede plaats verantwoordt de school met het PTA de inrichting van het schoolexamen aan de inspectie.

Het Eindexamenbesluit VO is met ingangsdatum 1 augustus 2021 op een aantal punten gewijzigd ter versterking van de kwaliteit en de kwaliteitsborging van schoolexaminering. De aanpassingen zijn verwerkt in deze editie van de checklist Programma van Toetsing en Afsluiting. Voor de gebruiker van de checklist zijn deze aanpassingen vermeld in een kader op bladzijde 3. Tevens zijn de relevante wijzigingen in het Eindexamenbesluit VO voor deze checklist opgenomen in de bijlage, evenals de relevante passages uit de Nota van toelichting.

Regelgeving

In het Eindexamenbesluit VO is ten aanzien van het programma van toetsing en afsluiting in artikel 31a, 31b, 31c en 35e het volgende bepaald (hier verkort weergegeven; zie voor de letterlijke tekst uit de regelgeving de bijlage):

- Het bevoegd gezag stelt jaarlijks voor 1 oktober een programma van toetsing en afsluiting (PTA) vast voor het desbetreffende schooljaar. Het PTA vermeldt in ieder geval:
 - a. welke examenstof van het examenprogramma in het schoolexamen wordt getoetst;
 - b. welke door het bevoegd gezag vast te stellen examenstof in het schoolexamen wordt getoetst;
 - c. de inhoud van de toetsen die onderdeel uitmaken van het schoolexamen;
 - d. de wijze waarop en tijdvakken waarbinnen de toetsen en herkansingen van het schoolexamen plaatsvinden;
 - e. de regels voor de wijze waarop het cijfer voor het schoolexamen voor een kandidaat tot stand komt.

- Het bevoegd gezag draagt er zorg voor dat ten aanzien van de schoolexamantoetsen in het PTA duidelijk en herleidbaar wordt aangegeven welke schoolexamantoetsen bijdragen aan de afsluiting van:
 - a. de verplichte examenstof van het examenprogramma die behoort bij het schoolexamen;
 - b. de examenstof van het examenprogramma die behoort tot de verplichte examenstof van het centraal examen, maar die ook in het schoolexamen zal worden getoetst;
 - c. examenstof die is gekozen door het bevoegd gezag.
- De examencommissie stelt jaarlijks een voorstel op voor een examenreglement.
- Het bevoegd gezag wijkt bij de vaststelling van het PTA slechts af van het voorstel, nadat het bevoegd gezag:
 - a. overleg heeft gepleegd met de examencommissie; en
 - b. de afwijking schriftelijk heeft gemotiveerd.Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs zendt deze schriftelijke motivering zo spoedig mogelijk aan de examencommissie en de medezeggenschapsraad.
- Het bevoegd gezag behoeft voor het vaststellen van het PTA de instemming van de medezeggenschapsraad.
- Het bevoegd gezag zendt jaarlijks voor 1 oktober het vastgestelde PTA aan de kandidaten en de inspectie.
- Het bevoegd gezag kan het PTA na 1 oktober slechts wijzigen:
 - a. in het geval van een bijzonder onvoorziene omstandigheid die leidt tot praktische onuitvoerbaarheid van het programma van toetsing en afsluiting; of
 - b. ter verbetering van een kennelijke onjuistheid of kennelijke onvolledigheid in het programma van toetsing en afsluiting.
- De examencommissie wordt vooraf in de gelegenheid gesteld om te adviseren over een wijziging.
- Het bevoegd gezag wijkt bij de vaststelling van een wijziging van het PTA slechts af van het advies van de examencommissie nadat het bevoegd gezag:
 - a. overleg heeft gepleegd met de examencommissie; en
 - b. de afwijking schriftelijk heeft gemotiveerd.
- Het bevoegd gezag behoeft voor het vaststellen van het PTA de instemming van de medezeggenschapsraad.

Aanpassingen Eindexamenbesluit VO per 1 augustus 2021

Naar aanleiding van een examenincident in 2018 en de daarop volgende onderzoeken van de Commissie ten Dam (ingesteld door de VO-raad) en de Inspectie van het Onderwijs heeft de sector gewerkt aan de versterking van de kwaliteitsborging van schoolexaminering. De aanpassingen in het Eindexamenbesluit VO van 2021 vormen het formele sluitstuk. Zij betreffende de volgende zaken:

- 1 een examencommissie wordt verplicht in het voortgezet onderwijs;
- 2 de rol van de examensecretaris als ondersteuning van de directeur is verder geëxpliciteerd;
- 3 de rol van de medezeggenschap in de totstandkoming van het examenreglement en het PTA is geëxpliciteerd, evenals de mogelijkheid en procedure om tot wijziging te komen;
- 4 de relatie tussen PTA en het examenprogramma is aangescherpt;
- 5 er wordt verschil gemaakt tussen het inhalen van een schoolexametoets en het herkansen daarvan;
- 6 er is een artikel opgenomen over de formele afronding van het schoolexamen.

De aangepaste artikelen in het Eindexamenbesluit VO en de relevante passages uit de Nota van toelichting zijn opgenomen in een bijlage van deze checklist.

Nieuw in deze checklist/aanpassingen m.b.t. versie 2020-2021

In deze checklist, versie 2021-2022, zijn de volgende zaken aangepast of toegevoegd ten opzichte van de checklist van 2020-2021:

- 1 De inleidende tekst is volledig herschreven.
- 2 In de bijlage zijn de voor het programma van toetsing en afsluiting relevante passages uit het Eindexamenbesluit VO en de Nota van toelichting opgenomen.
- 3 In de volgende items zijn aanpassingen doorgevoerd:
 - o Item 1 is toegevoegd, de nummering is aangepast vanaf item 1.
 - o Items 1 t/m 5 zijn op een meer logische manier geordend. Daarbij zijn een aantal toevoegingen/aanpassingen gedaan: het programma van toetsing en afsluiting wordt *op voorstel van de examencommissie* vastgesteld (item 1) door het bevoegd gezag met instemming van de medezeggenschapsraad (item 3) en *toegezonden* (item 4) aan de kandidaten. Voetnoot 1 en 2 zijn toegevoegd.
 - o Item 9 gaat in op de verplichting dat in het programma van toetsing en afsluiting duidelijk en herleidbaar is opgenomen welke toetsen bijdragen aan de afsluiting van de verplichte examenstof van het examenprogramma die behoort bij het schoolexamen, de examenstof van het examenprogramma die behoort tot de verplichte examenstof van het centraal examen, maar die ook in het schoolexamen zal worden getoetst; en de examenstof die is gekozen door het bevoegd gezag.
 - o Bij het thema Afsluitend karakter is voetnoot 4 toegevoegd; deze gaat in op de artikelen uit het Examenbesluit VO.
 - o Voormalig item 17 is verplaatst naar item 10.
 - o Voormalig item 18 en 19 zijn vervallen.
 - o Aan item 20 is voetnoot 5 toegevoegd.
 - o Item 21 is toegevoegd en gaat in op de vorm van schoolexametoetsen.
 - o Voormalig item 22 is vervallen.
 - o Bij het thema profielwerkstuk zijn twee items samengevoegd (25).
 - o Bij het thema Handelingsdelen wordt in de voetnoot expliciet aandacht besteed aan het gegeven dat een *handelingsdeel* of *handelingsopdracht* als toetsvorm een schooleigen keus is (26 en 27).
 - o De items over *de rekentoets* zijn samengevoegd en geactualiseerd (31).

Checklist Programma van Toetsing en Afsluiting			
Nr.		Noodzakelijk	Gewenst
	<i>Procedurele aspecten</i>		
1	De examencommissie doet jaarlijks een voorstel voor een programma van toetsing en afsluiting en legt dit voor aan het bevoegd gezag ¹ .	○	
2	Door of vanwege de directeur is nagegaan of het programma van toetsing en afsluiting per vak voldoet aan de eisen gesteld in het examenprogramma wat betreft inhoud en vaardigheden.	○	
3	Het programma van toetsing en afsluiting is vastgesteld door het bevoegd gezag ² en ter instemming voorgelegd aan de medezeggenschapsraad.	○	
4	Het programma van toetsing en afsluiting is voor 1 oktober aan de kandidaten verstrekt of toegezonden.	○	
5	Het programma van toetsing en afsluiting is voor 1 oktober aan de inspectie toegezonden.	○	
	<i>Reikwijdte</i>		
6	In het programma van toetsing en afsluiting is opgenomen voor welke kandidaten (afdeling, cohort, leerjaar) het bepaalde van toepassing is.	○	
7	In het programma van toetsing en afsluiting is opgenomen voor welk schooljaar de tekst van toepassing is.	○	

¹ De examencommissie hoeft niet zelf het examenreglement en het PTA te maken. Bij het opstellen van het PTA spelen de vaksecties een belangrijke rol. De commissie moet er wel voor zorgen dat er op tijd een voorstel voor een PTA ligt waar zij vertrouwen in heeft. De examencommissie hoeft ook niet zelf schoolexamentoetsen te maken of toetsen te controleren. Wel moet zij nagaan of de wijze waarop de schoolexamens tot stand komen voldoende kwaliteit garandeert.

² Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs kijkt bij de vaststelling van het programma van toetsing en afsluiting als bedoeld in artikel 31a, eerste lid, slechts af van het voorstel van de examencommissie, bedoeld in artikel 35e, eerste lid, onderdeel b, nadat het bevoegd gezag:

- overleg heeft gepleegd met de examencommissie; en
- de afwijking schriftelijk heeft gemotiveerd.

Checklist Programma van Toetsing en Afsluiting			
Nr.		Noodzakelijk	Gewenst
	<i>Algemene bepalingen</i>		
8	Het programma van toetsing en afsluiting hanteert consequent de juiste terminologie m.b.t. de in het examenreglement genoemde soorten (school)examens.	☐	
9	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt per vak duidelijk en herleidbaar welke toetsen bijdragen aan de afsluiting van: a. de verplichte examenstof van het examenprogramma die behoort bij het schoolexamen; b. de examenstof van het examenprogramma die behoort tot de verplichte examenstof van het centraal examen, maar die ook in het schoolexamen zal worden getoetst; c. examenstof die is gekozen door het bevoegd gezag.	☐	
10	Het schoolexamen bevat per vak in ieder geval de voor het schoolexamen verplichte eindtermen van het examenprogramma in dat vak.	☐	
11	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt per vak de inhoud van de schoolexamantoetsen.	☐	
12	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt per vak de wijze waarop het schoolexamen plaatsvindt.	☐	
13	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt per vak het tijdvak (de periode) waarbinnen de schoolexamantoetsen plaatsvinden. ³	☐	
14	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt de tijdsduur van de schoolexamantoets.	☐	
15	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt per vak de herkansingsmogelijkheden van de schoolexamantoetsen en het tijdvak (de periode) waarbinnen de herkansingen aanvangen.	☐	
16	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt de wijze van herkansen.	☐	

³ De school bepaalt in ieder geval de periode waarin het bedoelde schoolexamenonderdeel plaatsvindt, niet een specifieke datum. Dit, omdat in de werkelijkheid van de school altijd uitzonderingen zullen plaatsvinden: herkansingen, gespreid examen i.v.m. bijzondere omstandigheden etc.

Checklist Programma van Toetsing en Afsluiting			
Nr.		Noodzakelijk	Gewenst
17	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt de wegingsfactoren van de onderdelen van het schoolexamen.	○	
18	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt de toegestane hulpmiddelen per vak.		○
	<i>Afsluitend karakter⁴</i>		
19	Schoolexamentoetsen en praktische opdrachten die deel uitmaken van het schoolexamen hebben een afsluitend karakter. Dit houdt het volgende in:	○	
a	- onderdelen (eindtermen) uit het examenprogramma worden bij voorkeur niet meer dan één keer getoetst;		○
b	- de schoolexamentoetsen bevatten een substantiële hoeveelheid leerstof;		○
c	- het aantal schoolexamentoetsen is per vak beperkt.		○
20	Het programma van toetsing en afsluiting bevat uitsluitend schoolexamentoetsen. Voortgangstoetsen, formatieve toetsen e.d. maken geen deel uit van het programma van toetsing en afsluiting. ⁵		○

⁴ Het Eindexamenbesluit bepaalt in artikel 2.1 dat het bevoegd gezag leerlingen in staat stelt ter afsluiting van de opleiding een eindexamen af te leggen. In artikel 4.1 bepaalt het Eindexamenbesluit VO dat een eindexamen voor ieder vak kan bestaan uit een schoolexamen, uit een centraal examen of uit beide. Tevens bepaalt het Eindexamenbesluit VO in artikel 35e. dat de examencommissie de taak heeft het afsluitend karakter te borgen. Het schoolexamen heeft derhalve een afsluitend karakter, vandaar dat item 17 als geheel noodzakelijk is. Dat geldt ook voor de onderdelen van het schoolexamen. Het afsluitende karakter kenmerkt zich door: summatieve toetsen, dus geen voortgangs- en diagnostische toetsen, huiswerkopdrachten en beoordeling van aanwezigheid, te laat komen etc. en een beperkt aantal toetsen per vak, dus geen stapeling van kleine tussentoetsen. De exacte uitwerking van het afsluitend karakter is aan de school, vandaar dat 17a 17b en 17c als wenselijk zijn aangeduid.

⁵ Puur juridisch is het mogelijk om andere toetsen dan schoolexamentoetsen op te nemen in het PTA. De VO-raad adviseert nadrukkelijk om uitsluitend schoolexamentoetsen op te nemen in het PTA, omdat vaststelling en eventuele wijziging op voorstel van de examencommissie door het bevoegd gezag en met instemming van de MR moet plaatsvinden, en wijziging alleen in zeer bijzondere omstandigheden mogelijk is. Daardoor is het aanpassen van 'gewone toetsen' die opgenomen zijn in het PTA vrijwel onmogelijk.

Checklist Programma van Toetsing en Afsluiting			
Nr.		Noodzakelijk	Gewenst
21	Alle schoolexamentoetsen voldoen qua inhoud en vorm betreft aan de voorwaarden van een volwaardig schoolexamen zoals kan zijn opgesteld door de examencommissie of vastgelegd in het toetsbeleid van de school.	○	
	<i>Praktische opdrachten</i>		
22	Het programma van toetsing en afsluiting geeft per vak en per praktische opdracht een duidelijke omschrijving van de eisen waaraan de praktische opdracht moet voldoen of vermeldt de wijze waarop de kandidaat deze informatie kan verkrijgen ⁶ .		○
23	Het programma van toetsing en afsluiting geeft per vak en per praktische opdracht aan wanneer de praktische opdracht moet zijn afgerond en/of ingeleverd.	○	
	<i>Profielwerkstuk</i>		
24	Het programma van toetsing en afsluiting geeft voor het profielwerkstuk een duidelijke omschrijving van de eisen waaraan dit moet voldoen of vermeldt de wijze waarop de kandidaat deze informatie kan verkrijgen.	○	
25	Het programma van toetsing en afsluiting geeft voor het profielwerkstuk een fase-indeling en vermeldt de eventueel daaraan verbonden wegingsfactoren voor het eindcijfer profielwerkstuk of de wijze waarop het cijfer tot stand komt.	○	

⁶ Voor de hand liggende eisen zijn de volgende: hoeveelheid studielast, keuzevrijheid van onderwerp en aanpak, uitvoering alleen of samen, te gebruiken hulpmiddelen, presentatievorm.

Checklist Programma van Toetsing en Afsluiting			
Nr.		Noodzakelijk	Gewenst
	<i>Handelingsdelen⁷</i>		
26	Het programma van toetsing en afsluiting geeft – indien van toepassing – per vak voor elk handelingsdeel een duidelijke omschrijving van de eisen waaraan dit moet voldoen of vermeldt de wijze waarop de kandidaat deze informatie kan verkrijgen.	O	
27	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt – indien van toepassing – per vak voor elk handelingsdeel het uiterste inlever- of handelingsmoment.	O	
	<i>Maatwerk</i>		
28	Het programma van toetsing en afsluiting regelt per vak wat er gebeurt met het schoolexamencijfer als de leerling gebruik maakt van de terugvaloptie bij het examen in een vak op een hoger niveau. Het schoolexamencijfer kan niet worden omgerekend en de inspectie moet altijd toestemming verlenen. Zie voetnoot voor uitgebreide toelichting. ⁸	O	
29	Voor versnellers wordt, indien noodzakelijk, een apart programma van toetsing en afsluiting opgesteld.	O	

⁷ Het begrip ‘handelingsdeel’ of ‘handelingsopdracht’ komt als voorgeschreven toetsvorm niet (meer) voor in de Examenprogramma’s. In het verleden werd in veel examenprogramma’s met een handelingsdeel een opdracht aangeduid die niet met een cijfer werd beoordeeld, maar waaraan ‘voldaan’ moest worden. Het ‘voldoen’ aan de opdracht van het handelingsdeel was dan een vereiste om het schoolexamen te kunnen voltooien. Een beoordeling ‘onvoldoende’ was niet mogelijk.

Als een school in het PTA een handelingsdeel opneemt als schooleigen invulling van een deel van het examenprogramma, zal de school helder moeten maken in de examenregeling (examenreglement en PTA) dat handelingsdelen per definitie ‘voldaan’ moeten zijn, omdat zonder afgesloten handelingsdeel er geen eindcijfer voor het schoolexamen kan worden vastgesteld.

⁸ Wat als een leerling gebruik wil maken van de terugvaloptie met het SE dat ook op het hogere niveau is afgelegd? Het uitgangspunt is dat het schoolexamencijfer blijft staan. Wanneer blijkt dat er een grote discrepantie is tussen het schoolexamenprogramma op het hogere niveau en het geëigende niveau, is het aan de school om vóóraf te bepalen hoe zij deze discrepantie willen wegwerken. Dit dient de school in hun PTA aan te geven. Bij voorkeur worden eventuele discrepanties afgedekt voordat het centrale examen in het eerste tijdvak plaatsvindt, zodat de school in staat is ook op het eigen niveau een schoolexamencijfer te genereren door de diverse onderdelen opnieuw te beoordelen volgens het PTA op het eigen niveau. Alleen dan kan het cijfer van het schoolexamen na het eerste tijdvak in het kader van de terugvaloptie worden veranderd. Dit vereist wel dat de inspectie toestemming moet verlenen. Het is in alle gevallen niet de bedoeling dat het schoolexamencijfer op het hogere niveau wordt omgerekend naar het geëigende niveau.

Checklist Programma van Toetsing en Afsluiting			
Nr.		Noodzakelijk	Gewenst
30	Voor “overstappers” wordt een apart programma van toetsing en afsluiting opgesteld, zodat zij alsnog kunnen voldoen aan de exameneisen die de school heeft gesteld in het PTA dat behoort bij de schoolsoort waarnaar de kandidaat “overstapt”. Het omrekenen van behaalde resultaten is niet toegestaan. (Dit geldt bijvoorbeeld voor leerlingen die overstappen van 3havo naar 4gl/tl en van 5vwo naar 5havo).	O	
	<i>Rekenen</i>		
31	Leerlingen zonder wiskunde in het pakket krijgen een apart schoolexamen rekenen. ⁹	O	

⁹ Per augustus 2019 is de rekentoets afgeschaft. Voor leerlingen met wiskunde in het pakket worden de rekenvaardigheden geïntegreerd in de eindtoetsing voor wiskunde. Leerlingen zonder wiskunde krijgen vanaf schooljaar 2020-2021 een apart schoolexamen rekenen.

Bijlage Aanpassingen Eindexamenbesluit VO 2021

In deze bijlage zijn de belangrijkste gewijzigde artikelen uit het Eindexamenbesluit opgenomen met aansluitend voor deze checklist in verkorte weergave de relevante passages uit de Nota van toelichting.

Artikel 3a. De examensecretaris

1. De directeur van een school voor voortgezet onderwijs wijst een of meer van de personeelsleden van de school aan tot examensecretaris van het eindexamen. Een examensecretaris is tevens examensecretaris van de deeleindexamens.
2. De directeur en de examensecretaris van een school voor voortgezet onderwijs verrichten gezamenlijk de taken bedoeld in de artikelen 33, tweede lid, 48, eerste en derde lid, 52, zesde lid, en 59, vierde lid.
3. De examensecretaris heeft de taak om de directeur te ondersteunen bij:
 - a. het organiseren en afnemen van het eindexamen of het deeleindexamen bedoeld in het eerste lid;
 - b. de uitvoering van het examenreglement bedoeld in artikel 31, eerste lid;
 - c. de uitvoering van het programma van toetsing en afsluiting bedoeld in artikel 31a, eerste lid; en
 - d. de verstrekking van een overzicht van de onderdelen en beoordeling van de schoolexamens bedoeld in artikel 33.
4. De directeur stelt een taakomschrijving voor de examensecretaris vast waarin in ieder geval de taken bedoeld in het tweede en derde lid worden opgenomen.
5. De directeur verstrekt de taakomschrijving aan het bevoegd gezag, aan de examensecretaris en aan de examencommissie.
6. De directeur draagt er zorg voor dat het deskundig functioneren van de examensecretaris is gewaarborgd.

Artikel 31. Examenreglement

1. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs respectievelijk de examencommissie vavo stelt een examenreglement vast, dat in elk geval bevat:
 - a. regels over de organisatie van het eindexamen en de gang van zaken tijdens het eindexamen;
 - b. informatie over de toepassing van de maatregelen bedoeld in artikel 5;
 - c. inhaal- en herkansingsmogelijkheden van het schoolexamen, waarbij in ieder geval wordt voorzien in een inhaalmogelijkheid voor de kandidaat die door ziekte of ten gevolge van een bijzondere van zijn wil onafhankelijke omstandigheid niet in staat is geweest aan een of meer toetsen van het schoolexamen deel te nemen; en
 - d. in het geval van een school voor voortgezet onderwijs, de samenstelling en het adres van de in artikel 5, vierde en vijfde lid, bedoelde commissie van beroep.
2. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs wijkt bij de vaststelling van het examenreglement slechts af van het voorstel, bedoeld in artikel 35e, eerste lid, onderdeel a, nadat het bevoegd gezag:
 - a. overleg heeft gepleegd met de examencommissie; en
 - b. de afwijking schriftelijk heeft gemotiveerd.
3. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs zendt de schriftelijke motivering, bedoeld in het tweede lid, zo spoedig mogelijk aan de examencommissie en de medezeggenschapsraad.
4. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs behoeft voor het vaststellen van het examenreglement de instemming van de medezeggenschapsraad van de school voor voortgezet onderwijs bedoeld in artikel 10, eerste lid, onder b, van de Wet medezeggenschap op scholen.
5. De examencommissie vavo behoeft voor het vaststellen van het examenreglement de instemming van de studentenraad van de instelling voor educatie en beroepsonderwijs, bedoeld in artikel 8a.2.2, derde lid, onder e, van de Wet op het beroepsonderwijs.

6. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs respectievelijk de examencommissie vavo zendt jaarlijks voor 1 oktober het vastgestelde examenreglement aan de kandidaten en de inspectie.
7. Dit artikel is van overeenkomstige toepassing op deeleindexamens.

Artikel 31a. Programma van toetsing en afsluiting: de inhoud

1. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs respectievelijk de examencommissie vavo stelt jaarlijks voor 1 oktober een programma van toetsing en afsluiting vast voor het desbetreffende schooljaar.
2. Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt in ieder geval:
 - a. welke examenstof van het examenprogramma in het schoolexamen wordt getoetst;
 - b. welke door het bevoegd gezag vast te stellen examenstof in het schoolexamen wordt getoetst;
 - c. de inhoud van de toetsen die onderdeel uitmaken van het schoolexamen;
 - d. de wijze waarop en tijdvakken waarbinnen de toetsen en herkansingen van het schoolexamen plaatsvinden;
 - e. de regels voor de wijze waarop het cijfer voor het schoolexamen voor een kandidaat tot stand komt.
3. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs respectievelijk de examencommissie vavo draagt er zorg voor dat ten aanzien van de toetsen die deel uitmaken van het schoolexamen, in het programma van toetsing en afsluiting duidelijk en herleidbaar wordt aangegeven welke toetsen bijdragen aan de afsluiting van:
 - a. de verplichte examenstof van het examenprogramma die behoort bij het schoolexamen;
 - b. de examenstof van het examenprogramma die behoort tot de verplichte examenstof van het centraal examen, maar die ook in het schoolexamen zal worden getoetst; en
 - c. examenstof die is gekozen door het bevoegd gezag.
4. Dit artikel is van overeenkomstige toepassing op deeleindexamens.

Artikel 31b. Programma van toetsing en afsluiting: de vaststelling

1. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs wijkt bij de vaststelling van het programma van toetsing en afsluiting als bedoeld in artikel 31a, eerste lid, slechts af van het voorstel van de examencommissie, bedoeld in artikel 35e, eerste lid, onderdeel b, nadat het bevoegd gezag:
 - a. overleg heeft gepleegd met de examencommissie; en
 - b. de afwijking schriftelijk heeft gemotiveerd.
2. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs zendt de schriftelijke motivering bedoeld in het tweede lid, zo spoedig mogelijk aan de examencommissie en de medezeggenschapsraad.
3. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs heeft voor het vaststellen van het programma van toetsing en afsluiting de instemming van de medezeggenschapsraad van de school, bedoeld in artikel 10, eerste lid, onder b, van de Wet medezeggenschap op scholen.
4. De examencommissie vavo heeft voor het vaststellen van het programma van toetsing en afsluiting de instemming van de studentenraad van de instelling voor educatie en beroepsonderwijs bedoeld in artikel 8a.2.2, derde lid, onder e, van de Wet op het beroepsonderwijs.
5. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs respectievelijk de examencommissie vavo zendt jaarlijks voor 1 oktober het vastgestelde programma van toetsing en afsluiting voor het desbetreffende schooljaar aan de kandidaten en de inspectie.
6. Dit artikel is van overeenkomstige toepassing op deeleindexamens.

Artikel 31c. Programma van toetsing en afsluiting: wijziging

1. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs respectievelijk de examencommissie vavo kan het programma van toetsing en afsluiting na 1 oktober slechts wijzigen:
 - a. in het geval van een bijzonder onvoorziene omstandigheid die leidt tot praktische onuitvoerbaarheid van het programma van toetsing en afsluiting; of

- b. ter verbetering van een kennelijke onjuistheid of kennelijke onvolledigheid in het programma van toetsing en afsluiting.
2. De examencommissie van de school voor voortgezet onderwijs wordt vooraf in de gelegenheid gesteld om te adviseren over een wijziging als bedoeld in het eerste lid.
3. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs wijkt bij de vaststelling van een wijziging van het programma van toetsing en afsluiting slechts af van het advies van de examencommissie nadat het bevoegd gezag:
 - a. overleg heeft gepleegd met de examencommissie; en
 - b. de afwijking schriftelijk heeft gemotiveerd.
4. Het derde, vierde en vijfde lid van artikel 31b zijn van overeenkomstige toepassing op de vaststelling van de wijziging van het programma van toetsing en afsluiting na 1 oktober.
5. Dit artikel is van overeenkomstige toepassing op deeleindexamens.

Artikel 33. Verstrekking overzicht onderdelen en beoordeling schoolexamen

1. Voor de aanvang van het eerste tijdvak van het centraal examen verstrekt de directeur respectievelijk de examencommissie vavo aan de kandidaat, voor zover van toepassing, het volgende:
 - a. een overzicht van behaalde resultaten van alle onderdelen in het examendossier bedoeld in artikel 35c,
 - b. een overzicht van de cijfers die de kandidaat heeft behaald voor het schoolexamen;
 - c. de beoordeling voor de vakken waarvoor geen cijfer wordt vastgesteld; en
 - d. de beoordeling van het profielwerkstuk in het vmbo.
2. De directeur, de examensecretaris dan wel de examencommissie vavo tekenen voor verstrekking van de in het eerste lid genoemde overzichten en beoordelingen aan de kandidaat.
3. De kandidaat tekent voor ontvangst van de in het eerste lid genoemde overzichten en beoordelingen.

Artikel 35d. De benoeming en samenstelling van de examencommissie

1. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs:
 - a. stelt een of meer examencommissies in ten behoeve van de borging van de kwaliteit van de schoolexaminering;
 - b. benoemt de leden van de examencommissie; en
 - c. draagt zorg voor het onafhankelijk en deskundig functioneren van de examencommissie.
2. De examencommissie heeft een oneven aantal leden en ten minste drie leden.
3. De volgende personen kunnen niet worden benoemd tot lid van de examencommissie:
 - a. leden van het bevoegd gezag;
 - b. de directeur van de school;
 - c. leden van de medezeggenschapsraad of de gemeenschappelijke medezeggenschapsraad van de school als bedoeld in de artikelen 3 en 4 van de Wet medezeggenschap op scholen;
 - d. leerlingen van de school en hun wettelijk vertegenwoordigers.
4. Bij de benoeming van de leden van de examencommissie draagt het bevoegd gezag er zorg voor dat de examencommissie deskundig is op het gebied van:
 - a. de desbetreffende schoolsoort;
 - b. de regelgeving over examinering in het voortgezet onderwijs; en
 - c. de kwaliteit van examinering.
5. Alvorens tot benoeming van een lid over te gaan, hoort het bevoegd gezag de overige leden van de examencommissie.

Artikel 35e. De taken en bevoegdheden van de examencommissie

1. De examencommissie heeft voor de borging van de kwaliteit van de schoolexaminering de volgende taken en bevoegdheden:

- a. het opstellen van een voorstel voor een examenreglement als bedoeld in artikel 31 voor het bevoegd gezag;
 - b. het jaarlijks opstellen van een voorstel voor een programma van toetsing en afsluiting als bedoeld in artikel 31a voor het bevoegd gezag;
 - c. het borgen van het afsluitend karakter en de kwaliteit van het schoolexamen;
 - d. het vaststellen van richtlijnen en aanwijzingen om te komen tot een beoordeling van het schoolexamen; en
 - e. overige door het bevoegd gezag aan de commissie opgedragen taken en bevoegdheden.
2. De examencommissie stelt regels vast over haar werkwijze.
 3. De examencommissie stelt jaarlijks een verslag op van haar werkzaamheden.
 4. De examencommissie evalueert jaarlijks de kwaliteit van de schoolexaminering en stelt een advies op aan het bevoegd gezag en de directeur over noodzakelijke en wenselijke verbeteringen.
 5. De examencommissie verstrekt de regels over haar werkwijze, het verslag, de evaluatie en het advies bedoeld in het tweede tot en met het vierde lid, aan het bevoegd gezag, aan de directeur en aan de examensecretaris van een school voor voortgezet onderwijs.

Nota van toelichting bij het Eindexamenbesluit VO 2021

Het jaarlijks vaststellen van het PTA

Dit besluit regelt dat het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs jaarlijks voor 1 oktober een programma voor toetsing en afsluiting moet vaststellen. Dit PTA zendt het bevoegd gezag vervolgens aan de kandidaten en de inspectie.

Veel scholen maken een cohort PTA; voor leerlingen die in 4 VWO zitten is bijvoorbeeld vaak al het hele PTA beschikbaar t/m 6 VWO. Het is uiteraard mogelijk om een PTA voor drie jaar te maken, waarbij vermeld moet worden dat het PTA wel ieder jaar aan de kandidaten en inspectie verzonden dient te worden.

Inhoud van het PTA

Verder worden met dit besluit de minimumvereisten aangescherpt en aangevuld voor het PTA. De volgende zaken moeten voortaan tenminste in het PTA worden opgenomen;

- a. welke examenstof van het examenprogramma in het schoolexamen wordt getoetst;
- b. welke door het bevoegd gezag vast te stellen examenstof in het schoolexamen wordt getoetst;
- c. de inhoud van de toetsen die onderdeel uitmaken van het schoolexamen;
- d. de wijze waarop en tijdvakken waarbinnen de toetsen en herkansingen van het schoolexamen plaatsvinden;
- e. de regels voor de wijze waarop het cijfer voor het schoolexamen voor een kandidaat tot stand komt.

Dit besluit bepaalt dat in het PTA expliciet vermeld dient te worden welke examenstof van het examenprogramma in het schoolexamen worden getoetst. Onder verplichte examenstof van het examenprogramma wordt verstaan de examenstof zoals deze wordt beschreven in de Regeling Examenprogramma's Voortgezet Onderwijs.

Ten aanzien van de in bovenstaande opsomming genoemde 'toetsen' is het volgende van belang:

- Het schoolexamen bestaat praktisch gezien uit een aantal toetsen van verschillende vormen. Met 'toetsen' worden niet de examenonderdelen van het schoolexamen bedoeld. Examenonderdelen staan in de Regeling examenprogramma's voortgezet onderwijs.
- Ook dient in het PTA de wijze waarop en tijdvakken waarbinnen de toetsen en herkansingen van het schoolexamen plaatsvinden te worden opgenomen. Hierbij dient te worden opgemerkt dat in het PTA geen specifieke data en tijden voor toetsen hoeven worden opgenomen.

Wat betreft "de regels voor de wijze waarop het cijfer voor het schoolexamen voor een kandidaat tot stand komt" wordt opgemerkt dat hierbij gaat om de wijze waarop de vorm van toetsing, weging en het eindresultaat tot stand komt. In artikel 35 van het Eindexamenbesluit VO is bepaald hoe het schoolexamen uiteindelijk beoordeeld moet worden. In het geval in het PTA toetsen worden opgenomen die geen deel uitmaken van het SE en het SE-cijfer, moet dat in het PTA tot uitdrukking komen.

Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat er in het PTA meer bepalingen kunnen worden opgenomen dan aangegeven in bovenstaande opsomming. Dit is aan de school. Zo zou een school kunnen beslissen om ook de toetsen die niet tot het schoolexamen behoren in het PTA op te nemen, zodat leerlingen een goed overzicht hebben van alle toetsen die zij moeten maken.

Ten aanzien van de inhoud van het PTA bepaalt dit besluit ook dat het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs er voor zorg moet dragen dat ten aanzien van de toetsen die deel uitmaken van het schoolexamen, in het programma van toetsing en afsluiting duidelijk en herleidbaar wordt aangegeven welke toetsen bijdragen aan de afsluiting van:

- a. de verplichte examenstof van het examenprogramma die behoort bij het schoolexamen;
- b. de examenstof van het examenprogramma die behoort tot de verplichte examenstof van het centraal examen, maar die ook in het schoolexamen zal worden getoetst; en
- c. examenstof die is gekozen door het bevoegd gezag.

Kandidaten, de medezeggenschapsraad en de inspectie van het onderwijs moeten met een minimale inspanning kunnen zien of het PTA dekkend is voor het examenprogramma. De school kan een eigen manier kiezen om dit mee te nemen in het PTA en aansluiten bij wat voor de school het beste past. Hierbij kan bij havo en vwo bijvoorbeeld gebruik gemaakt worden de domeincode en wanneer de verschillende inhouden van een domein worden verdeeld over meerdere toetsen, het niveau van het subdomein en de subdomeincode. Bijvoorbeeld is in het examenprogramma vwo voor natuurkunde van het domein E, straling en materie, het subdomein E1, Eigenschappen van stoffen en materialen, verplicht onderdeel van het schoolexamen, maar onderdeel E2, Elektromagnetische straling en materie, verplicht onderdeel van het centraal examen. Voor de avo-vakken in het vmbo kunnen hier bijvoorbeeld de exameneenheden met bijbehorende code worden gebruikt. Voor de beroepsgerichte vakken kan gedacht worden aan taken met bijbehorende code en wanneer de verschillende inhouden van een taak worden verdeeld over meerdere toetsen aan deeltaak en de deeltaakcode. Daar waar er van wordt uitgegaan dat onderwijsdoelen in het gehele spectrum van onderwijs en toetsing aan bod komen, zoals bij de algemene onderwijsdoelen in de preambule van het vmbo, kan daar in het PTA een duidelijk toelichting over worden gegeven die herleidbaar is naar deze preambule zonder dat bij alle vakken afzonderlijk te beschrijven.

Ten aanzien van de examenstof die verplicht is voor het centraal examen valt nog het volgende op te merken. Aangezien het niet verplicht is de examenstof van het centraal examen toe te voegen aan het schoolexamen, vraagt het opnemen van examenstof uit het programma van het centraal examen om een zorgvuldige afweging. Het is niet de bedoeling dat het schoolexamen overladen raakt, of dat er geen ruimte meer is voor schooleigen doelen. Het schoolexamen en het centraal examen hebben immers elk hun eigen functie en inhoud en zijn zoveel mogelijk complementair aan elkaar. Tegelijkertijd is bekend dat verschillende vakken zijn die bepaalde eindtermen alleen in het CE afnemen, zoals bijvoorbeeld de profielmodules van de beroepsgerichte vakken. Het is begrijpelijk dat een school inzicht wil hebben in de vaardigheden van leerlingen voordat zij het CSPE ingaan, en onderdelen ook willen toetsen in een SE.

Ten aanzien van de examenstof die is gekozen door het bevoegd gezag valt nog het volgende op te merken. Hiermee wordt bedoeld de examenstof bedoeld die scholen zelf toe kunnen voegen aan het schoolexamen, omdat ze die belangrijk vinden. Het schooleigen deel van het schoolexamenprogramma is een belangrijk onderdeel van het schoolexamen waar scholen op basis van hun eigen visie invulling aan kunnen geven. Het schoolexamen en vooral ook dit deel kan een rol spelen bij het vormgeven van maatwerk. Door te verplichten dat scholen via de voorgestelde maatregel meer aandacht geven aan de inrichting van hun schoolexamen door middel van het expliciteren hiervan in het PTA, zullen scholen bewuste keuzes moeten maken over de invulling en inzet van het schoolexamen als onderdeel van het eindexamen. Een belangrijke kwaliteitsimpuls vormt met name het gesprek binnen de schoolteams over de te maken keuzes. Dit komt de kwaliteit van de schoolexaminering ten goede.

Totstandkoming van het PTA

Dit besluit bepaalt dat ook voor het vaststellen van het PTA het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs het ontwerpvoorstel van de examencommissie in overweging neemt. Dat wil niet zeggen dat de examencommissie de PTA's zelf moet opstellen, hierin spelen vaksecties en docenten vaak een rol. De examencommissie heeft wel een rol in de kwaliteitsbewaking en heeft regie over de totstandkoming van de versie van het PTA die aan het bevoegd gezag wordt voorgelegd. Het bevoegd gezag mag slechts afwijken van het voorstel van de examencommissie na overleg met deze commissie en schriftelijke motivering van de reden van afwijking van het voorstel. De motivering zendt het bevoegd gezag vervolgens, zo spoedig mogelijk aan de examencommissie en de medezeggenschapsraad. Tot slot zal het bevoegd gezag voor het vaststellen van het PTA de medezeggenschapsraad om instemming moeten vragen (artikel 10, eerste lid, onder b, WMS).

Voor alle PTA's die een bevoegd gezag van een vo-school opstelt is dus instemming van de medezeggenschapsraad/studentenraad vereist. Scholen moeten hiervoor een goede procedure maken. Daarbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld gegeneraliseerde routes ten behoeve van maatwerk. Denk hier bijvoorbeeld aan een route voor leerlingen die het examen in een eerder leerjaar afronden. Het opnemen van dergelijk gegeneraliseerde routes maakt het PTA overzichtelijker voor de school,

examencommissie, MR en leerlingen. Daarnaast scheelt één PTA met meerdere routes in administratieve lasten en werkdruk.

Verzending aan kandidaten en inspectie

Verder dient het bevoegd gezag jaarlijks voor 1 oktober het vastgestelde PTA aan de kandidaten en de inspectie te zenden. Dit mag ook via de digitale weg. Zo wordt in de praktijk het PTA toegevoegd aan het internetschooldossier van de inspectie, en kan het PTA via de e-mail aan kandidaten verstrekt worden. Het PTA alleen publiceren op de website van de school is niet voldoende. Een link in een e-mail kan wel.

Wijziging van het PTA

Er moet vanuit worden gegaan dat na 1 oktober wijziging van het PTA voor het lopende schooljaar in beginsel niet mogelijk is. Het opstellen van een PTA blijft echter mensenwerk en het komt voor dat er onjuistheden in zijn opgenomen. Het is momenteel in de wet- en regelgeving onduidelijk of, en zo ja hoe, een PTA aangepast kan worden nadat het is vastgesteld en op 1 oktober is gedeeld is met de kandidaten en de inspectie.

Het is voor de rechtszekerheid van examenkandidaten van groot belang dat helder is wanneer nog wijzigingen mogen worden aangebracht en welke procedure hiervoor geldt. Met dit besluit wordt geregeld dat het bevoegd gezag het PTA na 1 oktober alleen mag wijzigen onder de volgende stringente voorwaarden. Het PTA mag in de eerste plaats gewijzigd worden in het geval zich een bijzonder onvoorziene omstandigheid voordoet die leidt tot praktische onuitvoerbaarheid van het PTA. Er kan hierbij gedacht worden aan omstandigheden als een natuurramp of een pandemie. Het PTA mag in de tweede plaats gewijzigd worden ter verbetering van een kennelijke onjuistheid of onvolledigheid. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een evidente planningsfout of verkeerd benoemde toetsen.

De procedure die het bevoegd gezag van een vo-school moet volgen bij het wijzigen van een PTA is als volgt:

1. Na constatering van een door een bijzondere onvoorziene omstandigheid veroorzaakte praktische onuitvoerbaarheid, een kennelijke onjuistheid of een kennelijke onvolledigheid van het PTA stelt het bevoegd gezag van de school een voorstel tot wijziging van het PTA op om de praktische onuitvoerbaarheid, onjuistheid of onvolledigheid te verhelpen.
2. Vervolgens wordt de examencommissie in de gelegenheid gesteld om over de wijziging te adviseren.
3. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs wijkt bij de vaststelling van een wijziging van het programma van toetsing en afsluiting slechts af van het advies van de examencommissie nadat het bevoegd gezag:
 - a. overleg heeft gepleegd met de examencommissie; en
 - b. de afwijking schriftelijk heeft gemotiveerd.
4. Vervolgens dient de medezeggenschapsraad in te stemmen met de voorgestelde wijziging (zie artikel 10, eerste lid, onder b, WMS)
5. Tot slot dient het gewijzigde PTA zo spoedig mogelijk door het bevoegd gezag van de school voor voortgezet onderwijs aan de kandidaten en de inspectie te worden gezonden. In de praktijk kan het bevoegd gezag deze taak bij de directeur of examensecretaris neerleggen.